

TEBLİĞ

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığından:

5510 SAYILI KANUN GEREĞİNCE SİGORTALI SAYILANLAR, SAYILMAYANLAR, SİGORTALILIĞIN BAŞLANGICI, KURUMA BİLDİRİLMESİ VE SONA ERMESİ HAKKINDA TEBLİĞ (Tebliğ'in Ders Konusuyla İlgili Kısmı)

31/05/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun sigortalı sayılma, sigortalılığın başlangıcı ve sona ermesine ilişkin hükümleri 2008 yılı Ekim ayı başı itibariyle yürürlüğe girecek olup, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği 28/08/2008 tarihli ve 26981 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış bulunmaktadır.

5510 sayılı Kanunun sosyal sigorta hükümleri ile getirilen hak ve yükümlülükler ve sosyal sigorta işlemlerine ilişkin usul ve esaslar aşağıda açıklanmıştır.

I- SİGORTALI SAYILANLAR

A- Hizmet Akdine Tabi Çalışanlar

5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre sigortalı sayılabilmek için, sigortalının işveren veya işveren vekili ya da alt işveren tarafından işe alınıp, hizmet akdine tabi çalıştırılması veya işe başlatılması gerekir.

Aşağıda belirtilenlere 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara ilişkin hükümler uygulanır.

- 1) İşçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıklarına ve yönetim kurullarına seçilenler.
- 2) Bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen ve Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ekinde yer alan tabloda sayılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar.
- 3) Mütakabiliyet esasına dayalı olarak sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülkelerin uyruğunda olanlar hariç, yabancı uyruklu, uyruksuz, göçmenler ve sığınmacı kişiler ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmış ülke sigortalılarından, sözleşmede belirlenen istisna halleri dışında çalışmalarını hizmet akdine tabi sürdürenler.
- 4) Büyükelçilik, konsolosluk mensuplarının özel hizmetlerinde çalıştırılanlardan gönderen devlette veya üçüncü bir devlette sigortalılıklarını belgeleyemeyenler ile Türkiye'de ikamet etmekte iken buralarda çalıştırılan Türk vatandaşları.
- 5) 2/7/1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanuna göre, çiftçi malları koruma başkanlıkları veya meclisleri tarafından çalıştırılan koruma bekçileri.
- 6) 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununda belirtilen umumi kadınlar.
- 7) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, kamu idarelerinde ders ücreti karşılığı görev verilenler ile 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (C) bendi kapsamında çalıştırılanlar.

B- Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışanlar

5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrasının (b) bendine göre,

- 1) Köy ve mahalle muhtarı seçilenler,
 - 2) Hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan;
 - a) Ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar,
 - b) Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olanlar,
 - c) Kollektif şirketlerin ortakları,
 - ç) Limited şirketlerin ortakları,
 - d) Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları,
 - e) Adi komandit şirketlerin komandite ve komanditer ortakları,
 - f) Donatma iştirakleri ortakları,
 - g) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları,
 - ğ) Tarımsal faaliyette bulunanlar,
- sigortalı sayılırlar.

10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanuna tabi jokey ve antrenörler hakkında 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara ilişkin hükümler uygulanır.

C- Kamu İdarelerinde Çalışanlar

Kamu idarelerinde;

a) 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrasının (a) bendine göre hizmet akdine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp, ilgili mevzuatında Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar,

b) 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili mevzuatında Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar,

c) 657 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi uyarınca açıktan vekil atananlar,

5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar.

Aşağıda belirtilenlere 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara ilişkin hükümler uygulanır.

1) Kuruluş ve personel kanunları veya diğer kanunlar gereğince seçimle veya atama yoluyla kamu idarelerinde göreve gelenlerden; bu görevleri sebebiyle kendilerine ilgili kanunlarında Devlet memurları gibi emeklilik hakkı tanınmış olanlardan hizmet akdi ile çalışmayanlar.

2) Başbakan, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, belediye başkanları, il encümeninin seçimle gelen üyeleri.

3) 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi sigortalı iken aynı kapsamdaki kişilerin kurduğu sendikalar ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenlerden aylıksız izne ayrılanlar.

4) Harp okulları ile fakülte ve yüksek okullarda, Türk Silahlı Kuvvetleri hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken askeri öğrenci olanlar ile astsubay meslek yüksek okulları ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulan adaylar.

5) Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler.

Ancak, (4) ve (5) inci maddede belirtilen okulları tamamlamadan ayrılanlar ile tamamlamalarına rağmen görevlerine başlamadan ayrılanların, bu okullarda geçen eğitim süreleri sigortalılıklarından sayılmaz.

5510 sayılı Kanunun kısa vadeli sigorta kollarına ilişkin hükümleri, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanlara uygulanmaz.

D- Haklarında Bazı Sigorta Kolları Uygulanacak Sigortalılar

Aşağıda belirtilenler 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi gereğince sigortalı sayılırlar, ancak bunlar hakkında Kanunda sayılan sigorta kolları uygulanır.

1) Hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular hakkında, Kanunun iş kazası ve meslek hastalığı ile analık sigortası hükümleri uygulanır, bunlar Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar.

2) 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler hakkında iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık sigortası, meslek liselerinde okumakta iken veya yüksek öğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrenciler hakkında ise iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hükümleri uygulanır, bunlar Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar.

3) Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler hakkında Kanunun iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hükümleri uygulanır, bunlar 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar.

4) Ülkemiz ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanır, bunlar Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır. Bu sigortalıların uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak istemeleri halinde Türkiye’de yasal olarak ikamet etme şartı yanında bu Kanuna tabi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmama veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak şartları aranmaksızın haklarında genel sağlık sigortası primi hariç isteğe bağlı sigorta hükümleri uygulanır. Bu sigortalılar 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar.

5) Vazife malullerinden;

a) Harp malulleri ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna göre vazife malullüğü aylığı bağlanmış malullerden, 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başlayanlar hakkında iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hükümleri uygulanır, ancak uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmayı istemeleri halinde bu isteklerini Kuruma bildirdikleri tarihi takip eden ay başından itibaren, haklarında uzun vadeli sigorta kolları uygulanır.

b) 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında bir göreve başlayan tüm vazife malulleri hakkında uzun vadeli sigorta kolları hükümleri uygulanır.

c) 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamında sigortalı olarak çalışmaya başladıkları halde, aylıkları kesilmeyen harp ve vazife malullerinden genel sağlık sigortası primi alınmaz.

II- SİGORTALI SAYILMAYANLAR

5510 sayılı Kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları hükümlerinin uygulanmasında;

- 1) İşverenin işyerinde ücretsiz çalışan eşi,
- 2) Aynı konutta birlikte yaşayan ve üçüncü derece dahil bu dereceye kadar hısımlar arasında ve aralarına dışardan başka kimse katılmaksızın, yaşadıkları konut içinde yapılan işlerde çalışanlar,
- 3) Ev hizmetlerinde ücretle ve sürekli olarak çalışanlar hariç süreksiz olarak çalışanlar,
- 4) 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrasının (b) bendinin (1) ve (3) numaralı alt bentleri kapsamında sigortalılıkları devam edenler hariç olmak üzere, muvazzaf askerlik hizmetlerini er ve erbaş olarak yapmakta olanlar ile yedek subay okulu öğrencileri,
- 5) Yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından ve o kuruluş adına ve hesabına Türkiye'ye bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tabi olduğunu belgeleyen kişiler ile Türkiye'de kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, yurt dışında ikamet eden ve o ülke sosyal güvenlik mevzuatına tabi olanlar,
- 6) Resmi meslek ve sanat okulları ile yetkili resmi makamların izniyle kurulan meslek veya sanat okullarında ve yüksek okullarda fiilen normal eğitim süreleri içinde yapılan, tatbiki mahiyetteki yapım ve üretim işlerinde çalışan öğrenciler,
- 7) Sağlık hizmet sunucuları tarafından işe alıştırılmakta olan veya rehabilite edilen, hasta veya maluller,
- 8) 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri gereği sigortalı sayılması gerekenlerden 18 yaşını doldurmamış olanlar,
- 9) Kamu idareleri hariç olmak üzere, tarım işlerinde veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz işlerde çalışanlar,
- 10) Tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan; tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğuna dair beyanlarını içeren başvuruları dikkate alınarak ziraat odalarından, bunların bulunmadığı yerlerde tarım il/ilçe müdürlüklerinden alacakları Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ekinde yer alan muafiyet belgesi ile belgeleyenler,
- 11) Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olanlardan, aylık faaliyet gelirlerinden bu faaliyetine ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğuna dair beyanlarını içeren başvuruları dikkate alınarak, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'nden alacakları muafiyet belgesi ile belgeleyenler,
- 12) Kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen ve temsilciliğin bulunduğu ülkede sürekli ikamet izni veya bu devletin vatandaşlığına da haiz bulunan Türk uyruklu sözleşmeli personelden, bulunduğu ülkenin sosyal güvenlik kurumunda sigortalı olduğunu belgeleyenler ile kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen sözleşmeli personelin uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde ve temsilciliğin bulunduğu ülkenin ilgili mevzuatının zorunlu kıldığı hallerde, işverenleri tarafından bulunulan ülkede sosyal sigorta kapsamında sigortalı olanlar,

sigortalı sayılmazlar.

Yukarıdaki 8 inci maddenin uygulanmasıyla ilgili olarak, bir meslek veya sanat okulunu bitirenlerden, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre mahkemece ergin kılınmak suretiyle, öğrenimleriyle ilgili görevlerde çalışanlar hakkında 18 yaşın bitirilmiş olması şartı aranmaz.

III- SİGORTALILIĞIN BAŞLANGICI VE KURUMA BİLDİRİLMESİ

A- Hizmet Akdine Tabi Çalışanlar

5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında hizmet akdine tabi sigortalı sayılanlar için sigortalılık, çalışmaya, mesleki eğitime veya zorunlu staja, başladıkları tarihten itibaren başlar. İşverenler, söz konusu sigortalıları bu tarihlerden önce örneği Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğiyle belirlenen sigortalı işe giriş bildirgesi ile Kuruma bildirmek zorundadır.

İşverenlerin 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi sigortalıları işe başlatmadan önce Kuruma bildirmesi gerekmektedir birlikte, aşağıda sayılan istisnai durumlarda Kurumun ilgili ünitesine yapılan bildirimler sigortalılık başlangıcından önce yapılmış sayılacaktır.

1) İnşaat, balıkçılık ve tarım işyerlerinde işe başlatılacak sigortalılar için, en geç çalışmaya başlatıldığı gün,

2) Yabancı ülkelere sefer yapan ulaştırma araçlarına sefer esnasında alınarak çalıştırılanlar ile Kuruma ilk defa işyeri bildirgesi verecek işyerlerinde; ilk defa sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihten itibaren bir ay içinde çalışmaya başlayan sigortalılar için, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren en geç söz konusu bir aylık sürenin dolduğu tarihe kadar,

3) Kamu idarelerince istihdam edilen 8/9/1999 tarihli ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa göre işsizlik sigortasına tabi olmayan sözleşmeli personel ile kamu idarelerince yurt dışı görevde çalışmak üzere işe alınanların, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde,

4) İlk işyerindeki çalışmasına ait sigortalı işe giriş bildirgesi Kuruma verilerek, tescil işlemi yapılmış olan sigortalının, naklen ve hizmet akdi sona ermeden aynı işverenin aynı ya da başka üniteye tescil edilmiş diğer işyerinde çalışmaya başlaması halinde, yasal süresi dışında,

5) 5510 sayılı Kanunda belirtilen sürede Kuruma bildirilme imkanı olmamakla birlikte;

a) Maliye Bakanlığı vizesine bağlı olarak kamu idarelerinde çalışacak sigortalılar için vize işleminin gerçekleştirildiğine ilişkin yazının, ilgili kamu idaresine intikal ettiği günü izleyen ikinci iş günü sonuna kadar,

b) 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu uyarınca özelleştirilen işyerlerinden diğer kamu kurum ve kuruluşlarına naklen atanan sözleşmeli veya kapsam dışı personelin nakledildikleri kamu idarelerinde işe başladıkları tarihi takip eden ikinci iş günü sonuna kadar,

Kuruma yapılan bildirimler de süresinde yapılmış sayılır.

Hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte 3308 sayılı Kanunda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler ile meslek liselerinde okumakta iken veya yüksek öğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrencilerin bildirimleri, Milli Eğitim Bakanlığı veya bu öğrencilerin eğitim gördükleri okullar, yüksek öğrenim sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrenciler için ise öğrenim gördükleri yüksek öğretim kurumlarınca yapılır.

5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıları çalıştıranlar tarafından Kuruma yapılacak bildirimler, Kurum ile işveren, kamu idareleri ile kurum ve kuruluşların internet ve elektronik alt yapısı oluşturuluncaya kadar kâğıt ortamında yürütülür. Adi posta veya kargo ile gönderilen veya Kuruma doğrudan verilen işe giriş bildirgelerinde, bildirgenin Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarih; taahhütlü, iadeli taahhütlü veya acele posta servisi olarak gönderilenlerde ise postaya verildiği tarih, bildirim tarihi olarak kabul edilir.

Sigortalı işe giriş bildirgesinin kâğıt ortamında Kuruma verilmesi halinde bildirge üç nüsha düzenlenir, Kurum evrak kaydından geçen bildirgenin bir nüshası sigortalıya verilmek diğer nüshası sigortalı dosyasında saklanmak üzere işverene verilir, bir nüshası da sigortalının dosyasında muhafaza edilmek üzere Kurumca saklanır. Belgenin e-sigorta yoluyla verilmesi halinde işverenler bilgisayarlarından alacakları Kurumca üretilmiş barkod numaralı çıktılarının bir nüshasını sigortalıya verir, bir nüshası da işverence sigortalı dosyasında saklanır.

İLGİLİ YARGITAY KARARLARI

T.C.

YARGITAY

21. HUKUK DAİRESİ

E. 2015/417

K. 2015/12700

T. 4.6.2015

DAVA : Davacı,...'ın 27.8.2012 tarihinde ölümüne neden olayın iş kazası olduğunun tespitine karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme ilamında belirtildiği şekilde, isteğin kabulüne karar vermiştir.

Hükmün davalılar vekillerince temyiz edilmesi üzerine temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hakimi ... tarafından düzenlenen raporla dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

KARAR : Dava, davacıların murisi...'ın 27.8.2012 tarihinde geçirdiği kaza neticesinde ölümüyle sonuçlanan olayın iş kazası olduğunun tespiti istemine ilişkindir.

Mahkemece, davanın kabulüyle hükümde yazılı şekilde karar verilmiştir.

Dosyadaki kayıt ve belgelerden, davalıya ait tarlada bulunan kuyu temizleme işi yapılırken kuyunun içine inen maktül...'ın motordan çıkan ve kuyu içinde biriken karbonmonoksitten zehirlenerek ölmüş olduğu, olaydan önce davalının kuyu temizliği için işçi aradığı ve köy kahvehanesine gittiği, o an orada olan ve işi kabul etmeyen tanıkların dinlendiği, maktülün inşaat işlerinde çalıştığı, fayans ustası olup gündelik işlere de gittiği, olay günü tanık ...'un davalının istediği işi yapmak istememesi üzerine davalının maktülle anlaştığı, kuyu temizliği hususunda anlaştıkları, parayı konuşmadıkları, Kurumca düzenlenen rapora göre, kuyu temizleme işinin tarım işi sayılması gerektiği kabul edilerek iş kazası olarak değerlendirilmediği anlaşılmıştır.

5510 Sayılı Kanun'un "iş kazasının tanımı, bildirilmesi ve soruşturulması " başlıklı 13. maddesinde iş kazası kavramını Yasa Koyucu geniş olarak yorumlamıştır. İş kazası 13. maddede; " İş kazası; a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, b) (Değişik: 17.4.2008-5754/8 md.) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş sebebiyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi sebebiyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, d) (Değişik: 17.4.2008-5754/8 md.) Bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır." şeklinde tanımlanmıştır.

Uyuşmazlık taraflar arasındaki ilişkinin hizmet akdine mi yoksa istisna akdine mi dayalı olduğu noktasında toplanmaktadır.

Bir olayın iş kazası olabilmesi için ön koşul, taraflar arasındaki ilişkinin hizmet akdi olmasıdır.

Hizmet akdinin unsurları; 1-Hizmetin belirli veya belirli olmayan bir zaman içinde görülmesi, 2-Hizmet akdinin konusu olan edimin işverene ait işyerinde yerine getirilmesi 3-Edimin ifası sırasında işverenin denetim ve gözetimi altında bulunması 4-Edimin ücret karşılığında yapılması ve ücretin zaman esaslı üzerinden saptanmasıdır. Ücret zaman itibarıyla olmayıp yapılan işe göre verildiği takdirde dahi belirli ya da belirli olmayan bir zaman için alınmış veya çalışılmış oldukça hizmet akdi yine mevcuttur.

İstisna akdinde ise; bir eserin ücret karşılığında yaratılması söz konusudur. İstisna akdinde ücretin tespitinde eser göz önünde tutulur. İş sahibinin talimat verme yetkisi ise, elde edilecek sonuç içindir. Hâlbuki hizmet akdinde emir ve talimat yetkisi işçinin çalışma yerinin, ise başlangıç ve sona eriş saatinin işverence tespiti biçimindedir.

Hizmet akdinin belirleyici ve ayırıcı unsurları zaman ve bağımlılıktır. Zaman ve bağımlılık unsurlarını birlikte gerçekleştirecek biçimde çalışmanın varlığı halinde aradaki ilişkinin hizmet akdine dayalı olduğunun kabulü gerekir. Somut olayda ise davacıların murisi... ile davalı ... arasında istisna akdinin unsurlarından olan bir eserin ücret karşılığında yaratılması söz konusudur.

Hal böyle olunca da, istisna akdine dayalı bir çalışma söz konusu olduğu açıktır. Yapılacak iş, davacıların murisi ile davalı ... arasındaki işi akdi hizmet akdine dayalı gerçekleşmediğinden davanın reddine karar vermekten ibarettir.

O halde davalıların bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ : Hükümün yukarıda açıklanan sebeplerle **BOZULMASINA**, temyiz harcının istenmesi halinde davalılardan ...'ya iadesine, 4.6.2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T.C.

YARGITAY

21. HUKUK DAİRESİ

E. 2014/19796

K. 2015/15235

T. 1.7.2015

DAVA : Davacı, geçirdiği kazanın iş kazası olduğunun tespitine karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme ilamında belirtildiği şekilde, isteğin kabulüne karar vermiştir.

Hükmün, davalılardan ... tarafından duruşmalı, olarak temyiz edilmesi üzerine temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hakimi ... tarafından düzenlenen raporla dosyadaki kağıtlar okunduktan ve temyiz konusu hükme dair dava, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 438. maddesinde sayılı ve sınırlı olarak gösterilen hallerden hiçbirine uymadığından Yargıtay incelemesinin duruşmalı olarak yapılmasına dair isteğin reddine karar verildikten sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

KARAR : Dava, davacının 29.7.2011 tarihinde geçirmiş olduğu kazanın iş kazası olarak tespiti istemine ilişkindir.

Mahkemece, davanın kabulüne karar verilmiştir

İşveren, 506 Sayılı Kanun'un 4/1. maddesinde, "... bu Kanunun 2. maddesinde belirtilen sigortalıları çalıştıran gerçek yada tüzel kişi...", 1475 Sayılı İş Kanununun 1/1. maddesinde "bir hizmet akdine dayanarak ... işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişi ...", 4857 Sayılı İş Kanununun 2. maddesinde ise "bir iş sözleşmesine dayanarak ... işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişi, yahut tüzel kişiliği olmayan kurum veya kuruluşlar..." olarak tanımlanmakta olup, işveren niteliği işçi çalıştırmanın doğal sonucudur.

Uyuşmazlığın çözümü için davacı ile davalı arasındaki ilişkinin hizmet akdine dayanıp dayanmadığının tartışılması gerekmektedir. Baskın olan bilimsel ve yargısal görüşlere göre "zaman" ve "bağımlılık" unsurları hizmet akdinin ayırıcı ve belirleyici özellikleridir. Çalışan kişi Borçlar Kanunu'nun 313. maddesinde öngörülen çerçevede "zaman" ve "bağımlılık" unsurlarını gerçekleştirecek biçimde çalışmaktaysa aradaki çalışma ilişkisi hizmet aktine dayanıyor demektir. Bilindiği gibi zaman unsuru çalışanın iş gücünü belirli, yada belirli olmayan bir süre içinde işverenin buyruğunda bulundurmasını kapsar. Hiç kuşkusuz çalışan bu süre içinde işveren veya vekilinin buyruğu ve gözetimi altında (bağımlı olarak) edimini yerine getirecektir. Burada sözkonusu olan bağımlılık ise her an ve durumda çalışmanı denetleme ve buyruğuna göre edimini yaptırma olanağını işverene tanıyan, çalışanın edimi ile ilgili buyruklar dışında çalışma olanağı bulamayacağı nitelikte bir bağımlılıktır.

Olayın iş kazası sayılması gerektiğinin tespitine dair davanın asıl amacı, 506 ve 5510 Sayılı Kanun gereğince hak sahiplerine iş kazası sigorta kolundan gelir bağlanmasının teminine yöneliktir. Diğer yandan bir sosyal sigorta olayının iş kazası sayılıp sayılmaması işverenin

dahi hak alanını ilgilendirir. Zira işveren kusurlu ve de olayda iş kazası ise, Kurum bağladığı gelirin peşin değerini işverenden isteyebilecektir.

Somut olayda iddia edildiği gibi davacının davalı nezdinde fiili çalışması kanıtlandığında olayın iş kazası olduğunun kabulü zorunludur. Ne varki bu yöndeki mahkemece yapılan araştırma ve inceleme eksik ve yetersizdir.

Yapılacak iş; öncelikle hamal olduğunu belirten davacının serbest piyasa hamalı olup olmadığını böylece davacı açısından hizmet akdinin "zaman" ve "bağımlılık" unsurlarının bulunup bulunmadığını tespit etmek, serbest piyasa hamalı olduğunun anlaşılması halinde davanın reddine karar vermek, aksi durumda davaya konu olay ile ilgili ceza dosyasını getirtmek, davacı tarafından yüklenen patateslerin kime teslim edildiğini ve başka kişilere patates taşınıp taşınmadığını titizlikle araştırılarak gerekirse tespit edilen kişileri tanık sıfatı ile dinleyerek tüm delilleri toplamak , patates satıcıları, bunları yükleyenler, patateslerin yüklendiği kamyon sahipleri ile patateslerin teslim edildiği tüccarlar arasındaki hizmet ilişkisini tespit ederek kazanın iş kazası olup olmadığını belirlemek ve çıkacak sonuca göre bir karar vermektir ibarettir.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular gözetilmeksizin eksik araştırma sonucu yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

O halde, davalıların bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ : Hükümün yukarıda açıklanan sebeplerle BOZULMASINA, temyiz harcının istenmesi halinde davalılardan ...'e iadesine 1.7.2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T.C.

YARGITAY

21. HUKUK DAİRESİ

E. 2015/1312

K. 2015/20750

T. 23.11.2015

DAVA : Davacı, 23.10.2008-30.6.2012 tarihleri arasında 5510 Sayılı Kanun'un 4/1-a kapsamında sigortalı olduğunun tespitine, 22.10.2008 tarihinden sonraki 5510 Sayılı Kanun'un 4/1-b kapsamındaki sigortalılığının iptaline, 1.8.2012 tarihinden itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığına karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme ilamında belirtildiği şekilde, isteğin kabulüne karar vermiştir.

Hükmün, davalı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hakimi ... tarafından düzenlenen raporla dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

KARAR : Dava, davacının 22.10.2008 tarihinden itibaren Tarım Bağ-Kur sigortalısı olmadığı; 23.10.2008-30.6.2012 tarihleri arasında 5510 Sayılı Kanun'un 4/1-(a) maddesi kapsamında sigortalı olduğunun ve 1.8.2012 tarihinden itibaren yaşlılık aylığına hak kazandığının tespiti istemine ilişkindir.

Mahkemece, davanın kabulüyle hükümde yazılı şekilde karar verilmiştir.

Dosyadaki kayıt ve belgelerden, davacının 4.10.2000-29.5.2001 ve 13.5.2003-19.10.2005 tarihleri arasında 1479 Sayılı Kanun kapsamında Bağ-Kur sigortalısı olduğu, bu hususta uyuşmazlık bulunmadığı, 1.5.1977-30.9.1979 tarihleri; 1990/2-1991/2 dönemleri ve 23.10.2008-31.7.2009 ile 1.8.2009-30.6.2012 tarihleri arasında 506 Sayılı Kanun kapsamında (5510 Sayılı Kanun'un 4/1-(a) maddesi kapsamında) sigortalı olduğu, davacının 1.9.1995-3.10.2000; 16.7.2008-28.2.2011 ve 1.7.2012-9.11.2012 tarihleri arasında Tarım Bağ-Kur sigortalısı olduğunun kabul edildiği, 5.7.1983-5.3.1985 tarihleri arasındaki askerlik süresini 180 gün borçlandığı, 5.7.2012 tarihinde yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunan davacının prim borcu olduğundan talebinin reddedildiği anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlık, sigortalılık hallerinin birleşmesi (çakışan sigortalılık) halinde hangi sigortalılık statüsüne üstünlük tanınacağı noktasında toplanmaktadır.

5510 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1.10.2008 tarihinden önce 506 ve 1479 Sayılı Kanun'lar sigortalılık hallerinin çakışabileceğini öngörerek düzenleme getirmiş ise de değişik sigortalılık hallerinden hangisine hangi hallerde üstünlük tanınacağına dair bağlayıcı bir norm bulunmamaktadır.

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 1479 Sayılı Bağ-Kur Kanunu birbirlerine paralel düzenlemeler ile bir sigortalının aynı anda birden fazla sosyal güvenlik kurumuna tabi

olmasını yasaklayıp sigortalının önceden başlayıp devam eden sigortalılığına geçerlik tanıyarak çözüme ulaştırmaya çalışmışlardır.

Yargıtayın yerleşmiş içtihatları gereği de, sosyal güvenlik sistemimizde çifte sigortalılık mümkün olmayıp önceden başlayıp devam edegelen sigortalılığa geçerlik tanınmaktadır (3.10.2001 gün ve E: 2001/21-627, K: 2001/659 Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı da aynı yöndedir).

5510 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1.10.2008 tarihinden sonraki dönem bakımından ise 5510 Sayılı Kanun'un [53](#).maddesiyle sorun çözüme kavuşturulmuştur.

5510 Sayılı Kanun'un [53](#).maddesinin başlığı "Sigortalılık Hallerinin Birleşmesi" olup bugünkü halini 1.3.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6111 Sayılı Kanun'un [33](#).maddesiyle almıştır.

16.6.2006 tarih ve 26200 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5510 Sayılı Kanun'un [53](#).maddesinin ilk hali şu biçimdedir;

"Sigortalının, 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık nedenlerinden birden fazlasına aynı anda tâbi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde; öncelikle (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışması yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılır..."

Ancak 5510 Sayılı Kanun'un [53](#).maddesi değişikliğe uğradığından, "sigortalılık hallerinin birleşmesi" halinde uygulanacak mevzuatı 5510 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra iki döneme ayırmak mümkündür.

1-) 1.10.2008-28.2.2011 tarihleri arasındaki dönemde sigortalının (4/1-a) ve (4/1-b) sigortalılık hallerine aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılır.

5510 Sayılı Kanun'un 5754 Sayılı Kanun'un [33](#).maddesiyle değişik 53.maddesine göre;

"Sigortalının, 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde; öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışması yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılır..."

2-) 1.3.2011 ve sonrası dönemde ise sigortalının (4/1-a) ve (4/1-b) sigortalılık hallerine aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır.

1.3.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6111 Sayılı Kanun'un [33](#).maddesine göre;

"Sigortalının 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statüleri ile (c) bendinde yer alan sigortalılık statüsüne aynı anda tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır..."

5510 Sayılı Kanun'un Geçici 33. maddesine göre Kanunun 53. maddesinin birinci fıkrasında 6111 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik, bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten (1.3.2011) öncesi için uygulanmaz.

Olayda uygulama yeri olan ve 6645 Sayılı Kanun'un 56. maddesiyle 5510 Sayılı Yasa'ya eklenen geçici 63.maddenin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre; "Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlarla tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, Kuruma kayıt ve tescilleri yapıldığı hâlde, bu maddenin yayımlandığı ayın sonu itibarıyla 12 ay ve daha fazla süreye dair prim borcu bulunanların, bu sürelele dair prim borçlarını, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi takip eden ay başından itibaren üç ay içinde ödememeleri veya ilgili kanunları uyarınca yapılandırılmaları hâlinde, prim ödemesi bulunan sigortalıların daha önce ödedikleri primlerin tam olarak karşıladığı ayın sonu itibarıyla, prim ödemesi bulunmayan sigortalıların ise tescil tarihi itibarıyla sigortalılığı durdurulur. Durdurulan süreler sigortalılık süresi olarak değerlendirilmez ve bu sürelele dair Kurum alacakları takip edilmeyerek bunlara Kurum alacakları arasında yer verilmez..."

Somut olayda, davacının 1.9.1995-3.10.2000 tarihleri arasındaki Tarım Bağ-Kur sigortalılığının 16.7.2008 tarihinden itibaren 28.2.2011 tarihine kadar devam ettiğinin ve davacının 1.7.2012-9.11.2012 tarihleri arasında da Tarım Bağ-Kur sigortalısı olduğunun kabulü yerindedir. Zira 5510 Sayılı Kanun'un geçici 33. maddesine göre Kanunun 53. maddesinin birinci fıkrasında 6111 Sayılı Kanun ile yapılan değişik geriye yürümeyeceğinden, yani yürürlüğe girdiği tarihten öncesi için uygulanamayacağından, 1.3.2011 tarihinden itibaren davacının 5510 Sayılı Kanun'un 4/1-(a) kapsamındaki sigortalılığına üstünlük tanınacaktır. Bu bakımdan davalı Kurum işlemi yerinde olmakla birlikte 5510 Sayılı Kanun'un geçici 63.maddesi de göz önünde bulundurularak, davacının sigortalılık sürelerinin buna göre belirlenmesi gerekir. 5510 Sayılı Kanun'un geçici 63.maddesi uyarınca davacının prim borcu bulunup bulunmadığı araştırılarak bu madde kapsamında sigortalılığının durdurularak durdurulamayacağı irdenlenmeli ve yaşlılık aylığı şartlarına haiz olup olmadığı belirlenen sigortalılık süresine göre değerlendirilmelidir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

O halde, davalı Kurum vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ : Hükümün yukarıda açıklanan sebeplerle BOZULMASINA, 23.11.2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.